

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊАТИ Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan e-mail: uzas@mcs.uz 2014-yil 17-yanvar • №3 (4246)

СЕВИНЧДАН ЯШНАГАН КЎЗЛАР

Ўзбек «Дўст билан обод уйнинг» деса, қорақалпоқ «Чанғароғиндан бахт аримагай», дея лутф этади. Бундай моҳиятан оламга татигулик халқона донишмандлик маъносини теран англамоқ учун юртимизнинг шимолий сарҳадларига сафар қилмоқда хикмат қуп.

Ушанда ўтган йилнинг ноябр ойи боши, пахтакор «оқ олтин»и, шолікор паловбоп гуручини йиғиштириб, полізчи қовун-тарвузини қишга ғамлаб қўйган, ерга қадалган сара уруғ далақирларни кўм-кўк майсаларга буркаган, кенту қишлоқларда тўйлар алёри авжга чиққан кезлар эди. Севишганларнинг тўйларини шундай кўнгил хотиржам кезларда ўтказишда

сарф этишни, эл-юрт бойлигига бойлик қўшишни ният қилади. Нуқсудан Қораўзақ томон борарканмиз, катта автомобил йўлининг ҳар икки тарафида бот-бот кўзга ташланиб қолаётган замонавий лойиҳадаги янги қишлоқлар кўзни қувонтириб қалбин-

Ватан обод — кўнгил обод!

беқиёс донишмандлик мужассамдек туюлади менга. Негаки, асл бободехон эрта кўламда ерга уруғ қадаган, пешона тери билан тоған ҳалол ризқ-рўзини яхши тўйлар ўтказишга, янги уйлар қуришга, замонавий от-улов — учкур машинаю трактор сотиб олишга

гизга олам-олам ёруғлик сочарди. Уларнинг ҳар бирида тўхтаб, янги ҳовли тўйларини нишонлаётган замондошларни бағринга босиб табриклагинг, қорақалпоқ кайвонилари бундай қувончу шодликдан масрур дамларда кўлини дуога кенг очиб яхши ният қилганидек, «чанғароғингиздан бахт аримасин», дегинг келади. Шунда улар ҳам, албатта, «Келинг меҳмон, ахир уйимиз дўст билан обод-да», дейишлари, шубҳасиз.

Жингиллар аллақачон қирмизи гулларини тўкиб, кузги қишлоқлардан «жунжикан», дала-тузларда мардона қад кўтарган турангилар эса бағрини тўкмасдан сап-сарик сафсаргулларга менгзаган дамда қадим юртинг обод

манзилларида бўлиб, мустақиллик шарофатидан бахти қулган юртдошларинг билан давра олиб гурунг қилмоқликда, уларнинг давру давронга, Яратганга шукронасию ҳаётдан мамнулигини энтиқиб-энтиқиб изҳору дил қилаётганларини тингламоқликда ажиб завқушавқ бор.

Узумбоғлик Рустам ва Ойсанам

Кегайлилик ёш фермер Рустам Ережепов ёз ойлари кўчиб қирган янги ҳовли Узумбоғ қишлоғининг бош кўчасида жойлашган экан. Овул фуқаролар йиғини фаоли Муротбой Сафарниёзов ҳамроҳлигида уларни замонавий лойиҳадаги янги уй билан қўлга кирарканмиз, тўрдаги хонадан ёш боланинг товуши эшитилди. Бироздан сўнг бир яшар Олмосбекни бағрига босганча Ойсанам келин бизларга пешвоз чиқди. Саломлашиб, ўзимизни таништира бошлаганимизда фермер Рустамбойнинг ўзи ҳам келиб қолди. Бизнинг Тошкентдан — газетадан келганимизни эшитиб, Ойсанам келиннинг қизиқиши ортди. Маълум бўлишича, у яқинда Қорақалпоқ давлат университетини филология факультетининг журналистика бўлимини тугатган экан. Фарзанди улғайғач, у ҳам бизларга ҳамкасб бўлмоқчи. Шу боис бахтли оила даврасидаги гурунгимиз қизигандан қизиди.

Давоми иккинчи саҳифада.

Болаларга беринг дуйёни! Назира БОЙМУРОДОВА олган сурат.

ҚИШ СУРУРИ

Мен яхши кўраман ҳамма ёқ оппоқ, Қор билан ёпинган қумуш фаслни. Оппоқ соғинимнинг оппоқ манзили — Онамдай термулган хомуш фаслни.

Кўйида юмалаб қувнайман узоқ, Дилга гулу солмас томоқ оғриғи. Оппоқ оқлик ичра сурат чизаман, Оппоқ болалиқнинг оппоқ борлиғи.

Мен эркин бўламан, кўкни қучаман, Қирларда ҳайқариб чана учганда.

Мен қорни севаман, яхши кўраман, Онамнинг сочлари унга кўчгандай...

Дилдираб боқадил яланғоч дарахт, Маҳзун болалиқдай маъсум бўлар у. Эркалаб суяй деб белидан қучсам, Устимдан қор сочиб, яйраб қулар у.

Тарновларда қотган қишнинг тишларин, Қарсиллаб-чарсиллаб чайнайман роса. Қорларга ағанаб, қучоқлаб ерни, Аста манглайдан оламан бўса.

Мен яхши кўраман оппоқ фаслни...

Муҳиддин АБДУСАМАД

ЭПОПЕЯНИНГ ТЎРТИНЧИ КИТОБИ

Ўзбекистон халқ ёзувчиси, Давлат мукофоти лауреати Муҳаммад Али ижодида соҳибқирон Амир Темури тарихи салмоқли ўрин тутди. Адиб бу мавзуда шеърлар, публицистик мақола ва эсселар ёзди. «Гумбаздаги нур» (1967) дostonини яратди, «Сарбадорлар» (1989) тарихий дилогиясида ўзбек прозасида илк марта Амир Темури образини чизиб берди.

Соҳибқиронга бағишланган «Улуғ салтанат» роман-эпопеяси устида эса адиб узок вақт тер тўқди, изланишлар олиб борди. Шу пайтгача эпопеянинг «Жаҳонгир Мирзо» (2003), «Умаршайх Мирзо» (2006), «Мироншоҳ Мирзо» (2010) китоблари ўқувчилар қўлига етиб борди.

Яқинда «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси эпопеяни яқунловчи тўртинчи китоби — «Шохрух Мирзо» романини босмадан чикарди. Унда миллодий 1400-1409 йилларда рўй берган тарихий воқеалар ҳақида ҳикоя қилинади, жаҳон пойтахтига айланган мухташам Самарқанд, табаррук замин Шаҳрисабз шаҳарларимиз меҳр билан тасвирланади.

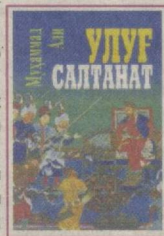
Асар қаҳрамонлари орасида Амир Темури, Сароймулкхоним,

Шохрух Мирзо, Муҳаммад Султон, Халил Султон, Улуғбек Мирзо, Хонзода хоним, Туман оқа, Гавҳаршод бегим сингари тарихий шахслар образлари яратилган. Қизикarli сюжет линияларига бой, ширали ва жозибали тилда яратилган бу асар ўқувчини тарихимизда юз берган оламшумул воқеаларга ошно этади.

ЎзР ФА академиги Б.Назаров романга илова қилинган «Юксак тарихий эътиқодга муносиб бадиий самара» номли мақоласида муаллифнинг йигирма йил давомида олиб борган изланишлари меваси бўлган роман-эпопея ҳақида фикр юритар экан, «Улуғ салтанат» миллат ва Ўрта Осиё халқлари тарихидаги улкан давр ва буюқ тарихий шахс ҳамда сиймолар қиёфасини жаҳон адабиёти талаблари асосида реалистик акс эттирган роман-эпопея сифатида қимматлидир. У «Абай йўли» роман-эпопеясидаги (замон нисбатига кўра, ундаги айрим нуқтаи назарлар ўзгарган бўлишига қарамай) илғор тажрибаларни ўзбек адабиёти мисолида Ўрта Осиё ва умуман, Осиё адабиётида янги манзилга олиб чиқди», деб ёзди.

Романга Р.Бойтўра муҳаррирлик қилган.

Доимий ҳамроҳ

БЕҒУБОР ВА САМИИЙ

Пойтахтимиздаги Ёшлар ижод саройида «Колибри» болалар санъат студиясининг анъанавий кўргазмаси очилди. Намойишдан ёш ижодкорларнинг қиш фаслига

Кўргазма залларида

бағишланган рангли суратлари, турли эртақ қаҳрамонлари акс этган ҳайкалча ва ўйинчоқлар ўрин олган. Айниқса, манзара йўналишидаги рангтавир асарлари томошабинларни бефарқ қолдирмайди. Турфа ранглару ноъанавий тасвирий ечимларга бой ушбу ижод намуналарида болаларга хос беғуборлик, самимийлик мужассам.

Бу йил болалар студиясини ташкил этилганига ўн уч йил тўлганини ҳам таъкидлаш лозим.

Ўтган вақт давомида ижодкор ёшлар кўлаб халқаро танловларда ҳам ўз истеъдодини намойиш этди. Жамоа раҳбари Ольга Якованинг таъкидлашича, студияга болалар беш ёшдан танловсиз қабул қилинади. Бу ерда улар ўйинчоқ ясадан тортиб, тасвирий санъатнинг деярли барча йўналишлари билан шуғулланиш имконига эга. Жамоа аъзолари кейинги кўргазмани «Наврўз» байрами арафасида «Баҳор менинг шаҳримда» мавзуда ўтказишни режалаштирган.

Дилноза ЗОКИРОВА

БИЛДИРИШ

Шу йилнинг 24 январ, жума кuni соат 10.00да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг мажлислар залида Ўзбекистон халқ ёзувчиси Ўлмас Умарбеков ҳаёти ва ижодида бағишланган хотира кечаси бўлиб ўтади.

Адабий анжуманга шоирлар, ёзувчилар, адабиётшунос олимлар ва барча қизиканлар таклиф этилади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси.

МУЗЕЙШУНОСЛИКНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ

Мамлакатимизда музейшунослик фанининг жадал ривожланиб бораётгани соҳа мутахассислари олдига музейшунослик асосларига оид дарслик ва ўқув қўлланмаларни мунтазам чоп этиб бориш вазифасини қўймоқда. Ўзбекистон Тарихи давлат музейи томонидан тайёрланган «Музей предметлари атрибуцияси ва экспертизаси» китоби шундай қўлланмалардан биридир. Унда музейларга экспонатлар қабул қилиб олиш жараёнида бадиий ва технологик текширувлар ўтказиш, замонавий музейшуносликнинг долзарб муаммолари ва уларнинг ечимлари тадқиқ этилган.

Қўлланма учта бобдан иборат. Биринчи бобда

музей жиҳозларини мазмунга қараб жамлаш ва сақлашни тўғри амалга ошириш муаммолари назарий жиҳатдан ўрганилган. Буом қанчалик чуқур таҳлил этилса, унинг амалий аҳамияти ҳам шунчалик ошиши жараёнида атрофлича тадқиқ этилган. Иккинчи бобда Ўзбекистонда «Маданий бойликларнинг олиб қилиниши ва олиб чиқилиши» йўриқномаси баён этилган бўлиб унда музей буюмларига хос бўлимлар таҳлил этилган. Тасвирий ва амалий санъат турлари бўйича текширув ўтказиш услублари, қонун-қоидалари ёритилган. «Технологик экспертиза олиб бориш турлари» номли бобда базми буюмларнинг сифатини текшириш масалалари хусусида сўз боради. Китоб ўзбек тилида чоп этилган дастлабки махсус нашрлардан бири бўлиб, республика музейларида сақланаётган бой тарихий-маданий меросимизни сақлашда муҳим аҳамиятга эга. Мазкур ўқув қўлланма музейшунослик соҳасини ривожлантириш, талабаларда назарий-амалий кўникмаларни шакллантириш, музей ишини такомиллаштириш, музей ходимлари малакасини оширишда услубий қўлланма вазифасини ҳам ўтади. Ундан музейшунослик мутахассислиги бўйича таълим олаётган талабалар ва музей илмий ходимлари кенг фойдаланишлари мумкин.

Лариса ЛЕВТЕЕВА, санъатшунос

Ибодат РАЖАБОВА

СЎРАБ КЕЛДИ МЕНИ ЖУФТ ХУМО

БАТАН

Пирлар тўйин ўтказди қушлар, Рухлар билан ўйнади офтоб...

Кўзумчоқлар ҳикмат уруғи, Ойбалдоқлар ойдан томанан сут...

Зандалдан учар от олдим, Гулчорбоққа қиздирдим сурат...

Ширбудундан чорлади шамол, Учуроқдан гул отди зафар...

Ўйга ботдим, кўкка дил отдим, Карвон тузиб гуллатдим бозор...

Қишлоқ бордим, гулчанга ётдим, Сўраб келди мени жуфт хумо...

ОНА

Ҳассангизни шамол артади, Ковушигиз мойланган, тоза...

Кўп тешилар сузмахалгалар, Ошиб тушар лагандан хамир...

Суви қочар сутли кулчанинг, Гўшт қоқсин ўғирлар мушук...

Хинояпроқ халгача қияр, Исинади сандалла қовун...

Нафақадан тежаб йиғасиз... Пули борми... сурасиз ҳаёл...

Ҳассангизни шамол артади, Ковушигиз мойланган, тоза...

Мен булбулга айлансам, Осмон ранги — гулоби...

Мен булбулга айлансам, Майсалар тутар мева...

Мен булбулга айлансам, Кунгил экиб чарчаган...

Мен булбулга айлансам, Ой пишиб тўкилар тун...

Мен булбулга айлансам, Гул деворлар паризод...

***

Ичимда оқ каптар ку-қулар, Ичимда хайриғул қўшнлар...

Кўйлагим гуллари очилди, Кенг ёқам майдонга андоза...

Кўзингиз кўзгуну куйдирди, Қоқистар рафтори жуда хом...

Ишқомлар Хайёмнинг хобғоҳи, Қоқиғул уруғи кўп лайдди...

Мансур ЖУМАЕВ

ОСМОН ЮЛДУЗЛАРГА ТЎЛГАН КЕЧА

БОЛАЛИК

Қор жилгага айланми, Кетди ҳаёт сойига...

Қорлигидан асар йўқ, Қайта етди, Айтмайди...

Қўқиснига қайтмайди... Қўқиснига қайтмайди...

САҲРО БАҲОРИ

Биз бахтиёр эдик, биз шодон эдик, Хурлар олиб қочиб ҳаёлимизни...

Ҳаёлларни юлиб отди гармел, Тилакларни тилка айладим...

Август булоғидан смирдим сафо, Соч силатиб кездим шўх елвизакка...

Энди яна шодон бўламизми, айт, Шабнам безармикан наҳоримизни?

ЭРТАК ҲАҚИДА ЭРТАК

Болаликда кўямасдим омон: — Эртак айтиб беринг, бувижон!

Бувим айтган эртакда доим, Муродига етарди инсон.

Эртаклаги ҷўпон сингари, Севиб қолдим мен ҳам беқарор...

Эртаклаги севи сингари, Остингустун бўлди еру кўк...

Тагин ҳижрон суриб келди от, Армон бу — қул остидаги ҷўғ...

То муродга етмай афсонам, Тугамасин дер элим ҳаргиз...

Наҳот шундоқ тугар?

У ҳамон, Юратимни қайтиб бермаган...

Бувижоним менга ҳеч қачон, Бундай эртак айтиб бермаган.

Ойнинг ботини тўлиқди, зоҳири тўлиб чиқди. Тўлингани у атрофдан — қўшув юлдузларининг...

Истанкинг биринчи тун. Шундай қилиб, оймомо тандирдан энди узилган нондек истарали...

Тўлин ой уйларига кириб кетаётган одамларнинг ордидан жудаям олислардан, булутлар орасидан қараб турди-да...

Унга қаринанинг ой рухсорида ойнинг ўзини эмас, балки ўз қалбининг суврати — Яратганга илтижо қилиб ўтирган ҳудожўй зотни кўриб турганлиги...

Иккинчи тун. Олис-олислардан бир куй кулгоғига қалинди. У шундайин бир ичкин дарадга тўла эдики...

Тўлин ой оловоран сочларини узун-узун қилиб таради-да, уларни овоз келбаётган ёқларга элчи ўлароқ йўллади...

Тўлин ой секин-аста иниб, ҷўпон йигитнинг ёнгинасига келиб ҷўқди. Йигит ундан эҳтиросли кўзларини узмас, ой излаганими топдими...

Тўлин ой секин-аста иниб, ҷўпон йигитнинг ёнгинасига келиб ҷўқди. Йигит ундан эҳтиросли кўзларини узмас...

Тўлин ой ўзини қўшиқнинг ихтиёрига топширди ва бахту иқболдан мумдек эриди...

Ҳабар берилди, ул "ой"чи, ул "ой" нима қилмоқда? Балки доғли қўнглимни юзларингдан билмоқда...

Тўлин ойнинг хўрлиги келиб ғўнграб йўғлаб юборди ва шартта туриб, у ердан ҳам жўнаб қолди...

Тўлин ой шобиш бошланасига кетаётган эди, йўлда эътиборини ногоҳ бир таниш чехра тортди...

Тўлин ой юзи ўзиникига жуда-жуда ўхшаб кетадиган келинчаққа сўнги бор боқиди аста ортада чекинди...

Учинчи тун. Тўлин ой яна шохар узра пайдо бўлди. Яна оломон кўчаларга отилиб чиқди...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики, ўқириб йўғлаган билан чиқиб кетмасди...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

ган ҳалиги гадога менгзарди. Бадавлат зот ўза ҳаёлларига шунчалар фарқ бўлгандики...

Бошқа томондан эса хурсанд бўлиб кетди: ахир, кўрганларининг орасидан битта шу бадавлат зотинга таъмадан ҳолига ўхшар...

Фарқ... ҳиёл ўтмай, шўғладан ёришган қўғозлар бойнинг сирини ошқор айлаб қўйдик-ку...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики, ўқириб йўғлаган билан чиқиб кетмасди...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

УЛУГБЕК ХАМДАМ

Тўлин ой қиссаси

ахийри, у маҳбус билан гўё бир тану бир жонга айланди. Шунда... шунда бир лаҳзада ҳаммаси зери забар бўлди!

Эр, юзиста ўхшаган дум-думалоқ анов ой У дунёга ўтувчи туйнукмаси, ҳойнаҳой!

Тўлин ой бунга ўз қалбига қўрқини ё маҳбусникида, ажратиб ололмади...

Олтинчи тун. Тўлин ойнинг жамики одам зотидан ҳафсаласи пир бўлганди...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

Тўлин ойнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

дардига дармон бўлиб топилди билан қўша қариса...

Умид ва умидсизлик, ҳаёл ва ҳаёт орасида моқидек бориб келаркан, тўлин ойнинг кўзи бирдан уммон ичра, уммоннинг туб-тубида...

Биринчи қаватга кириш қийин кечди. Чунки жудаям узок йўл босишга тўлиб келди...

Қараса, ер юзи каби кенг бир қаватга тушиб қопти. Ҳайрон бўлиб атрофга олазарак боқди...

Ҳаётнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

Ҳаётнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

Ҳаётнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

Ҳаётнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

Ҳаётнинг бағри бирдан фарёда тўлди, бирок у шунчалар катта эдики...

